

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Michal Zourek
Článok / Article: Československo a argentinská vojenská junta 1976 – 1983: nepriateľé alebo spojenci?
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

ZOUREK, M. 2016. Československo a argentinská vojenská junta 1976 – 1983: nepriateľé alebo spojenci?. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 19, č. 1, 2016. ISSN 1335 – 2741, s. 207-223. Dostupné na internete: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/archiv-vydani/2016/1-2016/michal-zourek.html>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

ČESKOSLOVENSKO A ARGENTINSKÁ VOJENSKÁ JUNTA 1976 – 1983: NEPŘÁTELE NEBO SPOJENCI?

CZECHOSLOVAKIA AND THE ARGENTINE MILITARY JUNTA 1976 – 1983: ENEMIES OR ALLIES?

Michal Zourek*

ABSTRACT

The study analyses the political and economic relations between Czechoslovakia and Argentina during the military junta of 1976–1983. Taking into account the specific situation surrounding Czechoslovak foreign policy, attention is also paid to the position of the Soviet Union which had at that time a key influence on the policy of Prague. The main source consists of documents from Czech archives. They clearly show that the countries of the Eastern Bloc took a benevolent, even friendly attitude towards the Argentine military junta. This manifested itself for example, during the Falkland War with Great Britain, when Czechoslovakia, like other Eastern Bloc states, stood on the side of Argentina. The reason for this policy, which was in great contrast with the attitude towards the dictatorship in neighbouring Chile, was mainly the economic potential of the South American country. At that time Argentina became the largest economic partner of Czechoslovakia in Latin America. The majority of Czechoslovak exports consisted of machinery. One of the greatest achievements was the installation of several thermal and hydroelectric power plants. The present analysis of the contacts between Czechoslovakia and Argentina in the years 1976–1983 will contribute to the hitherto little examined issues of foreign policy of communist Czechoslovakia. At the same time, the study should help to create an understanding of the complexity of the relations between the Eastern Bloc and Latin America during the Cold War.

Key words: Czechoslovakia, Argentina, International Relations, Cold War, Military dictatorship, Falklands War

Úvod

Díky přistěhovaleckým vlnám z 19. a první třetiny 20. století, v nichž měli své

* PhDr. Michal Zourek, PhD. působí jako odborný asistent na Vysoké škole technické a ekonomické v Českých Budějovicích, Okružní 517/10, 370 01 České Budějovice, Česká republika, e-mail: zourek@centrum.cz.

významné místo také Češi a Slováci, je Argentina zemí Evropě po kulturní stránce značně blízká. (Dubovický, 1989, 1990; Baďura 1989)¹ Hlavní důvod, proč Argentina zaujímala v zahraniční politice Československa vůči Latinské Americe vždy klíčové postavení, je však třeba hledat zejména v jejím potenciálu vyvážet zemědělské produkty a suroviny. Nelze přitom podceňovat ani důležitost této země jakožto odbytiště československých komodit. V meziválečném období byla Argentina jednoznačně nejvýznamnějším latinskoamerickým obchodním partnerem Československa. V obchodní výměně ČSR s tímto regionem na ni připadal přibližně třetinový podíl. (Novotný, Šouša 1997) Po druhé světové válce se oba státy ocitly na opačné straně vlivových sfér a politické vztahy ochladly. Přesto Argentina nadále zaujímala spolu s Brazílií pozici nejvýznamnějšího hospodářského partnera v regionu.²

Kubánská revoluce roku 1959 na jedné straně ve východní Evropě vzbudila bezprecedentní zájem o Latinskou Ameriku, na straně druhé ve Washingtonu iniciovala politiky, které měly zabránit průniku levicové ideologie do dalších států západní hemisféry. Na počátku šedesátých let tak mj. vzniká „*doktrína národní bezpečnosti*“, jež v případě „*vnitřního ohrožení*“ země komunistickou hrozbou ospravedlňovala vojenskou intervenci a sesazení civilní vlády. Tato doktrína byla aplikována nejprve v Brazílii, kde demokraticky zvolenou vládu prezidenta **Joãa Goularta** nahradila roku 1964 vojenská junta. V příštích letech tento model následovala řada dalších zemí a státní převraty se v Latinské Americe staly jedním z typických fenoménů studené války.

Argentina ve druhé polovině dvacátého století zažila hned čtyři státní převraty, po nichž následovaly období vojenské vlády, konkrétně v letech 1955 – 1958, 1962 – 1963, 1966 – 1973 a 1976 – 1983. Poslední z uvedených období představuje pravděpodobně nejtemnější kapitolu argentinských dějin. „*Proces národní přeměny*“ (Proceso de Reorganización Nacional) iniciovaný vojenskou juntou si vyžádal na 30 000 obětí a to zdaleka ne jen z řad levicových aktivistů. (Novaro, Palermo 2003; Suriano 2005)³ Politické i ekonomické recepty poslední argentinské diktatury navíc skončily drtivými

¹ Podle odhadu Československého ústavu zahraničního žilo v Argentině roku 1945 na 45 000 krajanů, 25 000 Slováků a 20 000 Čechů. Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV), f. Dokumentace teritoriálních odborů (DTO) Argentina, kniha 45, K historii slovenské emigrace v Argentině, s. 6.

² Ponecháme-li stranou Kubu, která měla od počátku 60. let zcela specifické postavení.

³ Přesné číslo obětí je předmětem diskuzí, do nichž se promítá značná politizace tohoto velmi choulostivého tématu.

neúspěchy. Vyvrcholením byla rychlá a trpká porážka s Velkou Británií ve válce o souostroví Falklandy (Malvíny), která nastartovala přechod k demokracii.

Československá politika vůči pravicovým diktátorským režimům nebyla jednoznačná. Po státním převratu v Uruguayi (červen 1973) a Chile (září 1973) Československo, jakož i ostatní státy Východního bloku, zahájilo kampaň poukazující na porušování lidských práv v těchto zemích. Zejména chilské události doprovázené smrtí levicového prezidenta **Salvadora Allendeho** byly využity k masivní propagandě. Generál **Augusto Pinochet** se stal ideálním představitelem novodobého fašismu podporovaného imperialistickou politikou USA. (Andrew, Mitrochin 2008; Zourek 2014) V případě argentinské diktatury, která si vyžádala několikanásobně více obětí, byla situace odlišná. Zločinům v této zemi byla v médiích socialistických států věnována zcela minimální pozornost.

Cílem studie je na základě literatury a zejména archivních dokumentů komplexně analyzovat politiku komunistického Československa k ideologicky zdánlivě antagonistickému režimu reprezentovaným argentinskou vojenskou juntou. Velká pozornost je přitom věnována pozici Sovětského svazu, který měl v této době na směřování československé zahraniční politiky klíčový vliv.

1 Období perónistické vlády, státní převrat a jeho východoevropská reflexe

Na jaře roku 1973 se v Argentině za velké mezinárodní pozornosti vrátili po více jak dvou dekadách k moci perónisté. Za základní tezi zahraniční politiky prozatímní vlády **Héctora Cámpory** byla vyhlášena zásada neexistence ideologických hranic ve vztazích mezi státy a tudíž spolupráce se všemi zeměmi bez ohledu na jejich společenské zřízení. Vytvořily se tak příznivější podmínky pro styky se zeměmi Východního bloku, které byly od šedesátých let v důsledku ostré antikomunistické politiky paralyzovány. (Caracales, 1996)

V červenci téhož roku, krátce před blížícími se prezidentskými volbami, se ze španělského exilu vrátil **Juan Domingo Perón**. Kontroverzní politik volby přesvědčivě vyhrál a v říjnu zahájil své třetí období v prezidentské funkci. Od sblížení s Východním blokem Argentina neustoupila. Byly to zejména události v Chile, které u perónistů umocnily strach z obležení autoritářskými režimy v čele s Brazílií, jimž se dostávalo podpory z USA. Rovněž Moskva po pádu **Allendeho** vlády začala na Argentinu hledět s rostoucími sympatiemi. Dobové komunistické publikace přestaly o **Perónovi** hovořit jako o fašistickém politikovi,

což bylo do té doby běžnou praxí. (Vács, 1984)

Hlavním zastáncem orientace země na východní Evropu byl ministr hospodářství **José Ber Gelbard**. Již v listopadu 1973 během návštěvy ministra zahraničního obchodu **Andreje Barčáka** byla v Buenos Aires podepsána obchodní dohoda. Vyvrcholení příznivého vývoje vzájemných vztahů představovala cesta argentinské hospodářské delegace vedené ministrem **Gelbardem** do států východní Evropy, která proběhla v květnu 1974. V Sovětském svazu, Polsku, Československu a Maďarsku bylo podepsáno celkem 15 dohod.⁴ Jednání v Československu byla orientována zejména na realizaci argentinského energetického plánu.⁵ Hlavním výsledkem pražské návštěvy tak bylo ustanovení závěrečného protokolu, v němž se argentinská strana zavázala přímo bez výběrového řízení nakoupit v ČSSR do konce roku 1977 zařízení pro pět vodních elektráren (Los Reyunos 2x112 MW, ULLUM II 2x15,5 MW, Alicurá 3x260MW a její kompenzační centrálu El Arroyito, Piedras Moras 1x7,5 MW) a 2 elektrárny tepelné (Rio Turbio 2x50 MW a La Plata 2x22 MW).⁶

Obchod s východní Evropou měl kompenzovat ztráty na tradičních argentinských trzích, zejména v západní Evropě, a ze socialistických zemí naopak učinil tehdejšího největšího odběratele argentinského zboží. Dohody měly ovšem i nepopíratelný psychologický a symbolický význam a posílily pozici Argentiny v regionu. Pro Moskvu tyto dohody znamenaly obnovení svých pozic v Cono Sur oslabených po nástupu vojenských režimů v Uruguayi a Chile v předcházejícím roce.

V září měl na oficiální návštěvu států Východního bloku dorazit sám

⁴ Výsledkem jednání v Československu byly následující smluvní dokumenty: smlouva o vědecko-technické spolupráci a protokol k této dohodě, protokol o spolupráci v energetice, protokol o I. zasedání smíšené československo-argentinské hospodářské komise, dohoda o spolupráci mezi Čs. obchodní dohodou a Argentinskou všeobecnou ekonomickou konfederací. V návaznosti na tuto dohodu došlo v srpnu téhož roku k vytvoření čs.-argentinského výboru při obchodní komoře. Gelbard rovněž představil plán na prodloužení letecké linky z Buenos Aires do Prahy.

⁵ Existující argentinské kapacity elektrické energie byly nedostatečné. Kapacita, která roku 1975 činila 5 333 MW, měla být v roce 1980 dle vládního plánu navýšena na 12 000 MW. V celé zemi, zejména v centrální oblasti a podél And, se měla vybudovat nová díla. Vzhledem k tomu, že dlouhodobá hospodářská koncepce čs. exportu byla orientována právě na energetická zařízení, obrátila se pozornost Argentiny na tuto zemi. AMZV, f. DTO Argentina, kniha 26, Hospodářské styky mezi Československou socialistickou republikou a Republikou Argentina, 13. 8. 1975, s. 6.

⁶ AMZV, f. Teritoriální odbory tajné (TOT) Argentina 1970 – 1974, Zpráva o výsledcích jednání argentinské vládní delegace, vedenou ministrem ekonomie José Ber Gelbartem, a o výsledcích I. zasedání Smíšené čs.-argentinské komise, 5. 7. 1974.

prezident **Perón**. Ten ale po necelém tři čtvrtě roce vlády, 1. července 1974 umírá, aniž by byla většina výše uvedených dohod ratifikována. Do čela země nastoupila z pozice viceprezidentky **María Estela Martínez**, třetí manželka zesnulého **Peróna**. Prezidentka, původem barová tanečnice se sice přihlásila k odkazu svého manžela, avšak brzy se stala pouhou loutkou v rukou ministra **Josého Lópeze Regy**, pod jehož vedením se praktická politika od původního programu z roku 1973 rázně distancovala. Země upadala do stále větší ekonomické krize a radikalizující se a polarizující se společnost se blížila stavu občanské války. Dne 23. března 1976 byla prezidentka odvezena helikoptérou do domácího vězení a její kabinet byl rozpuštěn. Moci se po tříleté odmice znovu ujala armáda.

Sovětský svaz, v této době vůbec největší odběratel argentinského zboží (10 % vývozu), sledoval vývoj v zemi s velkým očekáváním a vědomím, že možnost jakkoliv ho ovlivnit je mizivá. Vojenský zásah proti nefunkční vládě se zdál v dané situaci nevyhnutelný. Březnové události byly nakonec přijaty s uspokojením, neboť skupina kolem generála **Jorgeho Rafaela Videly** byla Moskvou považována za „demokratické“ křídlo, které bude bránit „fašizaci“ politiky, jež by mohla vyústit v „druhé Chile“ (Vács, 1984, s. 110). Sověští analytici, v souladu s vládní linií, rázně odmítali srovnání s převratem v Chile a naopak poukazovali na jeho opodstatnění v boji s vážnou ekonomickou situací země a potlačením ultrapravicových a ultralevicových skupin.

Na rozdíl od chilské junty argentinská diktatura neměla za cíl eliminaci Komunistické strany, nýbrž radikálních levicových skupin, s jejichž názory se Sověti neztotožňovali. Hlavní důvody shovívavého přístupu Sovětského svazu k argentinské vojenské vládě je ale třeba hledat v aspektech ekonomických a strategických. Dne 3. dubna Moskva a následně další státy Východního bloku uznaly novou argentinskou vládu. Dokonce i **Castrova** Kuba, v této době pod značným sovětským vlivem, následovala tento příklad a vůbec poprvé uznala latinskoamerickou pravicovou vojenskou vládu. Argentinská junta tak udržovala diplomatické styky se všemi socialistickými státy s výjimkou KLDK, jejíž diplomaté odešli již dříve na protest proti požáru budovy jejího ZÚ.

Vztah ke zdánlivě nepřátelskému režimu reflektuje názor členů Komunistické strany Argentiny (KSA) **Alciry de la Peña** a **Julia Labordeho** vyjádřený během jejich tranzitního pobytu v Československu. „*Současná argentinská vláda není fašistická, i když v ní profašistické živly jsou. ... Videla sám není ani levý ani pokrokový, projevuje značnou váhavost a kolísavost, dosud zásadně nevystoupil proti ultrapravicí a pinochetistům, je však možno využívat jeho*

*tendenci k demokracii a snažit se s ním pracovat. ... KSA podporuje vládní tendenci, že monopol na boj proti teroru a podvratné činnosti musí mít vláda, ovšem za podmínky, že tento monopol bude skutečně využíván, a to jak proti ultralevicí, tak proti řádění ultrapravých fašistických band.*⁴⁷

2 První měsíce vlády vojenské junty

Vojenská junta na čele s generálem **Videlou** okamžitě rozpustila Kongres, zakázala či pozastavila činnost politických stran (KSA patřilo do druhé skupiny), rozpustila odbory a docházelo k rozsáhlým změnám ve státní správě. Předně se však rozpoutala nevídaná vlna teroru zarámovaná do termínů doktríny národní bezpečnosti namířená zejména proti levicovým aktivistům. Hlavním cílem diktatury bylo odstranění jakéhokoliv občanského odporu, což se mělo stát základním předpokladem k dosažení radikální přeměny ekonomické a sociální struktury země. (Rapoport, Spiguel, 2005)

Jak ukazuje analýza možných vyhlídek vzájemných vztahů vypracovaná čs. ministerstvem zahraničí na podzim roku 1976, existovaly ohledně budoucího vývoje přeci jen pochybnosti. „*Lze usuzovat, že v případě setrvání generála Videly a jeho vlády u moci bude současná úroveň vztahů zachována. Nelze však vyloučit jejich zhoršení, dojde-li v zemi k provedení násilného převratu u pravicových nebo fašistických sil, jejichž vliv na celkový vývoj v zemi je zřejmý.*“⁴⁸ Ve skutečnosti ale **Videlo** vláda usilovala o razantní utlumení spolupráce s Východním blokem.

Na rozdíl od prezidenta **Peróna**, který prezentoval Argentinu jako jednoho z významných členů Třetího světa a sám sebe jako jeho vedoucí osobnost, se vojenská vláda přihlásila k západní křesťanské tradici. Již v prvních týdnech se tak obrátila na USA a země západní Evropy, kde očekávala největší podporu při hledání cesty z hospodářské krize země. Tuto politickou orientaci dokumentují události kolem výstavy sovětského průmyslového zboží konané na podzim roku 1976. Tato událost zaměstnala přes 800 příslušníků argentinské policie. Překročení povoleného pásma určeného k pohybu několika organizátory mělo za následek jejich okamžité vyhoštění ze země, čemuž zabránila až intervence

⁷ Národní archiv (NA), KSČ-ÚV-02/1, f. 1261/0/7, 1976–1981, sv. 18, ar. j. 20, bod info 3, Informace o situaci v Argentině, 1976, s. 2.

⁸ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 29, Informační zpráva k přijetí nového argentinského velvyslance v ČSSR Alberta Felipe Dumonta u československých představitelů, 21. 10. 1976, s. 14.

sovětského velvyslance.⁹ Pokud jde o Československo, k pravděpodobně největší negativní zkušenosti došlo 31. ledna 1977, kdy do čs. afilace TAR vniklo asi 80 ozbrojených vojáků na základě udání, že tato firma měla úzké vazby na levicové extremisty a ukrývala se zde marxistická literatura a propagandistické materiály. Během důkladné prohlídky nebylo nic nalezeno. Z největší pravděpodobnosti se jednalo o provokaci ze strany konkurence.¹⁰

Obchodní kontakty se socialistickými zeměmi poznamenala argentinská ekonomická politika. Na jedné straně došlo k omezení státního sektoru, jenž měl roku 1975 přibližně 40% podíl v klíčovém průmyslu země a na který byly obchodní zájmy Východního bloku orientovány. Na straně druhé se argentinské ministerstvo hospodářství, v jehož čele stál **José Martínez de Hoz**, rozhodlo pro snížení dovozů z důvodu výrazného snížení kupní síly obyvatel. Při přidělování zakázek byla preferována výběrová řízení s přihlédnutím k úvěrovým možnostem, které mohl zájemce poskytnout. **Martínez de Hoz** se proto pokusil zpochybnit platnost dokumentů uzavřených s Východním blokem v období perónistické vlády s tím, že nebyly ratifikovány Kongresem.

V případě Československa došlo ke zrušení kontraktu na hydroelektrárnu Alicurá v hodnotě 27 milionu USD. V případě úspěchu by se jednalo o největší čs. energetické zařízení dodané do Latinské Ameriky.¹¹ Ohroženy byly i další energetické zakázky, neboť argentinský plán energetického rozvoje byl prozatím odložen. Argentinská vláda neměla zájem na prodloužení mezibankovní úvěrové dohody, jejíž platnost vypršela v polovině roku 1977. Pravděpodobně náhodou či nedorozuměním však argentinský ministr zahraničí **César Guzzeti** zaslal čs. velvyslanci nótu ratifikující obchodní dohodu podepsanou v listopadu 1973.¹²

3 Proměna argentinské zahraničně-politické orientace

Argentina se však dostávala stále více do mezinárodní izolace. Otázka porušování lidských práv, která se stala velkým tématem **Carterovy**

⁹ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 33, Zpráva o současném stavu a předpokládaném vývoji politických a hospodářských vztahů Argentiny k ZSS, 21. 11. 1977, s. 4.

¹⁰ Archiv bezpečnostních složek (ABS), f. I. S – SNB, sv. r. č. 12701/104, Vojenská prohlídka v čs. afilaci TAR, 13. 3. 1977.

¹¹ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 32, Hodnocení práce ZÚ Buenos Aires za rok 1976, 18. 1. 1977, s. 3.

¹² AMZV, f. DTO Argentina, kniha 36, Stručný rozbor vývoje hospodářské a obchodní spolupráce ČSSR s Argentinou v roce 1977, 20. 3. 1978.

administrativy, vážně nabourala snahu o zlepšení vztahů s USA. Rovněž státy Evropského hospodářského společenství (EHS) omezily svou dosavadní ekonomickou spolupráci a připojily se ke kampani poukazující na brutální postupy argentinské vlády. Oporu junta neměla ani mezi potenciálními spojenci v regionu. Vztahy s Brazílií byly chladné již za vlády perónistů, a to zejména kvůli podpisu brazilsko-paraguayské dohody o stavbě přehrady Itaipú. Vleklý hraniční konflikt pak výrazně zhoršil vztahy s Chile.

Tato situace si vynutila změnu nazírání na státy Východního bloku. Junta, která se proklamovala jako prozápadní a antikomunistická, byla za dané konstelace nucena hospodářské vztahy se socialistickými zeměmi nejen udržovat, ale dokonce je i rozšířit. Ty na oplátku problematiku porušování lidských práv ignorovaly. V době silícího tlaku Západu na argentinskou vládu vystupovala Moskva na její obranu a bránila vyslání zvláštní vyšetřovací komise do Argentiny. Sovětský svaz tak činil jistě s vědomím, že sám má v této oblasti nemalé rezervy. Na straně druhé je ale třeba vzít v potaz masivní propagandistickou kampaň, kterou vyvíjel na podporu levice v Chile a v menší míře také v Uruguayi.

Argentinská oficiální místa se sice stykům s vedoucími představiteli socialistických států nebránila, ale snažila se zabránit jejich publicitě. Obecně platila zásada publikovat pouze agenturní zprávy přebrané ze západních zdrojů. Určitou výjimku tvořily kulturní programy a sportovní utkání či výkony.¹³ Roku 1978 prezident **Videla** veřejně vysoce ocenil hospodářské styky se SSSR s poukazem, že obchodní výměna s touto zemí je dlouhodobě významnou součástí národního hospodářství. Kritiky vůči poměrům v socialistických zemích samozřejmě najdeme, velká pozornost byla věnována např. tématu Charta 77, avšak kritizovány byly i západní státy. V roce 1978 například guvernér provincie Buenos Aires generál **Ibérico Saint Jean** v projevu konaném u příležitosti 8. výročí únosu a zavraždění bývalého prezidenta **Aramburua** v reakci na zahraniční kritiku porušování lidských práv prohlásil: „*Mají právo nás kritizovat ti, kteří se odvolávají na tendenčně zaměřenou Amnesty International, která se obává o lidská práva v Argentině, ale halí se pláštěm mlčení nad vražděním v Maďarsku, Československu, Indonésii, Angole a Vietnamu? Tyto země byly ponechány svému osudu a nyní si na ně nikdo nevzpomene. Jaké jsou*

¹³ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 44, Antikomunistická propaganda v argentinských HSP, 30. 6. 1983, s. 2.

parametry západního světa? Máme právo to vědět.“ (La Nación, 1978).¹⁴

Československé velvyslanectví nacházelo pro hodnocení vzájemné relace především termín „korektnost“. Např. ve zprávách za rok 1977 se uvádí, že „postoj **Videlovy** vlády vůči ČSSR zůstal nadále korektní, náš úřad se zde nesetkal za celý rok s žádnou provokací ani diskriminací ze strany vládních orgánů.“¹⁵ „Tato korektnost vojenské vlády, kterou lze charakterizovat jako umírněně pravicovou, je motivována především obchodními zájmy Argentiny.“¹⁶ Ve zprávě z roku 1979 stojí, že „vzájemné vztahy jsou korektní a lze říci, že do určité míry příznivější než vůči některým dalším ZST.“¹⁷

Sovětská intervence v Afghánistánu na konci roku 1979 postavila Argentinu před velké dilema. Vláda se původně hodlala připojit k severoamerickému návrhu hospodářského embarga výměnou za upuštění od kampaně kritizující porušování lidských práv a zrušení embarga na dodávky zbraní a poskytování úvěrů. (Vács, 1984) Argentina sice odsoudila sovětský postup na půdě OSN a připojila se i k bojkotu olympijských her v Moskvě, avšak poté, co Washington odmítl na její návrh přistoupit, využila situace. V červenci 1980 podepsala se Sovětským svazem dohodu o dodávkách 22,5 milionu tun obilí v příštích pěti letech. Ceny přitom byly o 20 až 25 % nad světovým průměrem. Další rok byly dohodnuty zvýšené nákupy dodávek argentinského masa (100 000 tun). „**Carterovo**“ obilné embargo tak bylo argentinským postojem paralyzováno. (Gilbert, 2007)¹⁸ Spojené státy zareagovaly odmítnutím jmenovat do Buenos Aires svého velvyslance. Vztahy mezi oběma státy dospěly do stavu vrcholného napětí, které částečně ustalo až po nástupu **Reaganovy** administrativy v lednu 1981.

4 Argentinsko-britský vojenský konflikt

Roku 1981 došlo uvnitř argentinské junty k výrazným změnám. V březnu byl **Videla** nahrazen **Robertem Violou** a v prosinci stanul v čele státu **Leopoldo**

¹⁴ „Evocóse en Timote al general Aramburu“, in: *La Nación*, 29. 5. 1978.

¹⁵ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 35, Hodnocení práce ZÚ Buenos Aires za rok 1977, 23. 1. 1978.

¹⁶ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 36, Hodnotící zpráva o průběhu a výsledcích čs. kulturních, školských, vědeckých a zdravotnických styků se zahraničím za rok 1977, 20. 1. 1978.

¹⁷ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 42, Informace o plnění a modifikacích koncepce z r. 1976, 25. 9. 1979, s. 8.

¹⁸ Podle plánu USA mělo být embargo smysluplné, pokud se k němu připojí Kanada, Austrálie a Argentina. Ta jako jediná odmítla. Faktem je, že těžká hospodářská situace Argentině těžko dovolovala na podobný návrh přistoupit. Navíc je pravděpodobné, že do Sovětského svazu prostřednictvím třetích zemí putovalo i severoamerické obilí.

Galtieri. Ve snaze zlepšit vztahy s USA, kde se prezidentem stal k Argentíně smířlivější **Ronald Reagan**, jmenoval **Galtieri** ministrem zahraničí proamerického **Nicanora Costu Mendeze**. (Rapoport, 1997) Junta sice vyjádřila Washingtonu podporu při zásahu ve Střední Americe, avšak argentinská politika v jižním Atlantiku záhy vzájemné vztahy ochladila.

Poté, co Chile byly přisouzeny ostrovy v kanále Beagle a tato země získala do této oblasti přístup, argentinská junta se začala vážně obávat o udržení svých strategických pozic. Rozhodla se proto vyřešit desetiletí trvající spory s Velkou Británií o nároky na Malvíny (Falklandy). Získání ostrovů mělo juntě navrátit podporu veřejnosti ztracenou extrémní inflací, radikálním poklesem reálných mezd, vysokou nezaměstnaností, jakož i politickými represemi. Dne 2. dubna zahájila Argentina na ostrovy vojenskou invazi. O den později schválilo OSN rezoluci vyzývající Argentinu ke stažení. Velká Británie získala podporu většiny evropských zemí a dne 16. dubna uvalilo EHS na Argentinu ekonomické sankce. K poslední mírové iniciativě došlo 4. června. Pro příměří, které by pravděpodobně znamenalo argentinskou přítomnost na ostrovech, hlasovalo 9 států, včetně SSSR a Polska. Snaha však díky vetu Velké Británie neměla naději na úspěch. (Rapoport, 1997) Výsledkem dva měsíce trvajícího konfliktu bylo obnovení britské správy.

Moskva měla o možnosti argentinské invaze velmi dobré informace. Navzdory verbální podpoře ale v diplomatické rovině postupovala opatrně a její primární snahou bylo do konfliktu nikterak nezasahovat. To dokládá i zmíněné hlasování OSN 3. dubna, kterého se Sovětský svaz, ač měl právo veta, zdržel. Postavit se proti Velké Británii by pro něj mohlo mít velmi negativní politický i hospodářský dopad, za což mu vzdálená Argentina, navzdory její pomoci během afghánské války, nestála. Proto také nikdy nepotvrdil, že Argentincům poskytoval satelitní snímky oblasti a dokonce jim nabízel prodej zbraní včetně raket a letadel. (Gilbert, 2007)¹⁹

Navzdory limitované praktické pomoci probíhala ve státech Východního bloku rozsáhlá propagandistická kampaň. Od května 1982 až po konec osmdesátých let je v dokumentech čs. ministerstva zahraničí, které se věnují této problematice, v úvodu vždy použita následující fráze: „*ČSSR v souladu s politikou SSSR považuje problém Malvinských ostrovů za koloniální*

¹⁹ Junta nikdy nepřestala usilovat o zlepšení vztahů s USA, a proto odmítla nabídku Kuby, jež hodlala pomoci dodávkami zbraní a pilotů. Vojenskou pomoc poskytl Peru, Venezuela, Ekvádor, Brazílie a Libye. Téměř všechny miny použité Argentinou ve válce byly zaslány Kaddáfim.

*anachronismus a přistupuje k němu jako k součásti komplexní dekolonizační problematiky zakotvené v deklaraci ONS z roku 1960 a dalších rozhodnutích OSN.*²⁰ Velký prostor byl konfliktu věnován v čs. médiích. Žádná jiná zahraniční událost nedostala na jaře 1982 větší prostor. V období vrcholící války (22. 5. – 2. 6.) se téma objevovalo denně na první straně nejdůležitějšího deníku Rudé právo. Od dubna do června pak byla problematice věnována více než třetina prvních stran těchto novin. (Svoboda, 2010) Články přitom jednoznačně stranily argentinské straně. Velká Británie byla označována za agresora, který se s podporou USA hodlá zmocnit tamních zásob ropy.

Zajímavé je sledovat genezi pojmenování souostroví. V Československu byl název Falklandy vžitý, užíval se v mapách i encyklopediích, a proto byl běžně užíván i na počátku konfliktu. Rudé právo začalo od poloviny dubna užívat i argentinský název, a to v závorce za názvem britským – Falklandy (Malvíny). Od konce dubna se již označení Malvíny doslalo na první místo – Malvíny (Falklandy) – a v květnu se anglický název začal vytrácet. Obdobně byl změněn také název hlavního města ostrova. Původní Port Stanley bylo nahrazeno užíváním Port Stanley (Puerto Argentino) a nakonec Puerto Argentino. Zatímco na mapě z 8. dubna a 1. května jsou dva hlavní ostrovy označeny jako Západní Falkland a Východní Falkland, 25. května jsou již označeny jako Gran Malvína a Soledad. Na otázku čtenáře, proč deník plete hlavu občanů tím, že nejprve hovořil o Falklandských ostrovech, poté začal v závorce uvádět Malvínské a nyní se přiklonil výhradně k tomuto termínu, redaktor 8. května odpověděl: „*Nejde přirozeně o žádné pletení hlav čtenářům, ale o vyjádření politického vztahu k této mezinárodní otázce. ... Proto Rudé právo přešlo v souvislosti s dramatickým vyhocením britsko-argentinského sporu od názvu Falklandské ostrovy na Malvínské, Malvíny.*“ (Porybný, 1982, s. 6) Rudé právo se striktně drželo užívání názvu Malvíny, ač referovalo o vyjádřeních britské vlády. Například karikatura uveřejněná 28. června, tedy v době, kdy byla válka rozhodnuta, zobrazuje premiérku **Thatcherovou** za řečnickým pultem a pod ní stojí text: „*Předsedkyně britské vlády na zvláštním zasedání OSN o odzbrojení: Omlouvám se za zpoždění mého projevu o míru. Zdrželo mě vedení války na Malvínách*“ (Rudé právo, 1982, s. 6).

Postoj socialistických zemí k řešení konfliktu byl také impulzem ke zlepšení vzájemných politických vztahů. Argentinský prezident **Reynaldo Bignone**, který v důsledku prohrané války vystřídal 1. července **Galtieriho**, poděkoval

²⁰ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 41–44.

prezidentovi ČSSR **Gustávu Husákovi** za podporu rezoluce o souostroví projednávané v OSN. Státy Východního bloku se snažily situace využít k rozšíření svého vlivu v zemi. Sovětský svaz např. poprvé do Argentiny vyslal velvyslance, který byl expertem na region a ovládal španělský jazyk. (Gilbert, 2007)

5 Československo-argentinská ekonomická spolupráce

V politické oblasti československo-argentinské kontakty prakticky neexistovaly, vyjma setkání ministrů zahraničí na půdě OSN. Vzájemné styky se tak v tomto období omezily takřka výhradně na hospodářskou oblast. Roku 1977 byly realizovány některé kontrakty domluvené během perónistické vlády a čs. obchod s Argentinou tak po dlouhých letech dosáhl aktivní obchodní bilance. Nejvýznamnější byly dodávky Škodaexportu pro elektrárny (8,75 milionu USD) a obráběcí stroje (7,9 milionu USD).²¹ Kromě velkých zakázek bylo čs. zboží díky své finanční dostupnosti tradičně určeno zejména malým a středním podnikům. Je paradoxní, že se řada významných partnerů rekrutovala z poválečné emigrace (**Halnai, Beneš, Bächer**).²²

Postupné zlepšení vzájemné relace se promítlo i do ekonomické roviny. V prosinci 1978 podepsali ministr zahraničního obchodu **Andrej Barčák** a ministr zahraničí **Carlos Washington Pastor** v Buenos Aires dohodu o hospodářské a vědecko-technické spolupráci. Skutečnost, že Argentina věnovala vzájemnému obchodu zvýšenou pozornost, demonstruje, že v listopadu 1979 v Praze jednal ministr obchodu **Alejandro Estrada** a v září 1980 navštívil ČSSR ministr energetiky **Daniel Brunella**.

V listopadu 1980 během návštěvy ministra **Barčáka** byla podepsána mezibankovní úvěrová dohoda mezi ČSOB a argentinskou Národní bankou pro rozvoj, v jejímž rámci byl Argentině poskytnut účelový úvěr ve výši 5 milionů USD na dodávky čs. strojů, a Banco Central poskytla čs. straně úvěr ve výši 20 milionů USD na nákup argentinského spotřebního zboží. V únoru 1982 byla platnost úvěrové dohody prodloužena o další dva roky.²³ Československo současně definitivně získalo zakázku na výstavbu IV. bloku 1x125 MW pro TC

²¹ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 39, Zpráva o výsledcích jednání o dohodě o hospodářské a technické spolupráci mezi vládou ČSSR a vládou Argentinské republiky, 22. 3. 1979.

²² AMZV, f. DTO Argentina, kniha 44, Antikomunistická propaganda v argentinských HSP, 30. 6. 1983, s. 2.

²³ AMZV, f. Porady kolegia 1953–1989, kniha 234, Zaměření a hlavní úkoly čs. zahraniční politiky vůči Argentinské republice, 24. 7. 1982.

Luján de Cuyo, za což se zavázalo k odběru netradičních produktů.

Díky dodávkám investičních celků se Argentina roku 1981 zařadila na první místo v obchodní výměně ČSSR s Latinskou Amerikou. Možnosti dalšího rozšíření obchodní výměny navíc skýtalo ekonomické embargo EHS a dalších zemí vůči Argentině v době Malvínského konfliktu. V červenci 1982 navštívil Československo ministr energetiky **Alieto Gaudagni** a v září téhož roku ministr obchodu **Alberto Fraguio**. V listopadu byla předána do provozu vodní elektrárna Agua del Toro 2x60 MW.²⁴

Dopady ekonomické krize, vysoká zadluženost, která si vynutila omezení investic, a válečný konflikt s Velkou Británií, však v důsledku znamenaly, že po roce 1982 došlo k poklesu vzájemného obchodu. Řada objednávek čs. zboží byla stornována. Obrovská inflace (500% devalvace pesa vůči dolaru) čs. vývozy značně prodražovala. Důsledky kritické hospodářské situace jsou popsány ve zprávě čs. Obchodního oddělení v Buenos Aires. *„Struktura, forma a organizace zajištění dosavadního zastoupení prostřednictvím Škoda Platense a rozsah průběžných nákladů na udržování obchodní činnosti afilace zaručují za současné hospodářské situace v Argentině pouze narůstání nákladů a ztrát bez jakékoliv záruky na řešení vzniklé situace vlastními zdroji afilace.“*²⁵

V srpnu 1983 navštívila Buenos Aires, Mendoza a San Rafael obchodní delegace Škodaexportu. Jejím cílem bylo předně dojednat schvalovací prezidentský dekret na kontrakt dostavby 4. bloku parní elektrárny Luján de Cuyo, který byl uzavřen 30. 12. 1982, a na prodloužení uvedení dodací lhůty (uvedení do provozu) 3. bloku těže elektrárny.²⁶ V říjnu téhož roku, v atmosféře složité vnitropolitické situace a předvolebního boje, navštívil Argentinu ministr zahraničního obchodu **Bohumil Urban**. Hlavní snahou čs. delegace bylo prosazení výstavby elektrárny Luján de Cuyo IV ještě před nástupem civilní vlády. Jednání dopadla úspěšně a ČSSR se dle dohody měla na realizace investičního celku v hodnotě 120 milionů dolarů podílet 60 miliony.²⁷ Během pobytu delegace rovněž došlo k zahájení provozu tepelné elektrárny Luján de Cuyo III 125 MW vybudované za významné čs. účasti. Na oficiálním spuštění

²⁴ NA, Ministerstvo zahraničního obchodu (nezpracováno), Argentina, Hospodářská a politická situace v Argentině za měsíc listopad 1982, 2. 12. 1982.

²⁵ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 42, Obchodní oddělení v Buenos Aires, zpráva za II. pololetí 1981, březen 1982, s. 32.

²⁶ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 44, Cestovní zpráva, 12. 10. 1983.

²⁷ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 44, VII. zasedání čs.-argentinské smíšené komise pro hospodářskou spolupráci, 24. 10. 1983, s. 2.

zařízení argentinský ministr energetiky vyzdvihl úlohu ČSSR jakožto významného hospodářského partnera a současně i čs. politický postoj během malvínské krize.²⁸

Obchod Československa s Argentinou v letech 1973 – 1988 (mil. USD)²⁹			
Rok	Vývoz	Dovoz	Objem
1973	2,9	25,1	18,0
1974	10,1	21,0	31,1
1975	10,5	14,9	25,4
1976	7,4	18,7	26,2
1977	25,3	24,4	49,7
1978	36	37,9	73,9
1979	26,3	49,5	75,8
1980	30,5	44,1	74,6
1981	98,6	47,7	146,3
1982	36,3	34,1	70,4
1983	14,9	28,5	43,4
1984	7,5	92,8	100,3
1985	4,2	57,9	62,1
1986	38,5	76,0	114,5
1987	50,5	74,7	125,2
1988	50,4	84,9	135,3

Stagnující obchodní výměna mezi Československem a Argentinou během vlády vojenské junty výrazně vzrostla. Velkou zásluhu na tom nepochybně měly kontrakty uzavřené s předchozí perónistickou vládou. Dalším významným faktorem pak byla politická izolace režimu, pro který byla spolupráce s Východním blokem zcela nevyhnutelná. Podíl socialistických států na obchodní výměně Argentiny byl roku 1983 přibližně třetinový. V letech 1981 –

²⁸ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 44, VII. zasedání čs.-argentinské smíšené komise pro hospodářskou spolupráci, 24. 10. 1983, s. 2

²⁹ AMZV, f. DTO Argentina, kniha 36, Stručný rozbor vývoje hospodářské a obchodní spolupráce ČSSR s Argentinou v roce 1977, 20. 3. 1978, s. 3. AMZV, f. DTO Argentina, kniha 46, Obchodní oddělení v Buenos Aires – základní informace o teritoriu Argentina, únor 1985, s. 18. AMZV, f. DTO Argentina, kniha 46–47; AMZV, f. Porady kolegia 1953–1989, KM-19/88, Zaměření a hlavní úkoly československé zahraniční politiky československé zahraniční politiky vůči Argentině, 23. 7. 1988, s. 7. AN, KSČ-ÚV-02/1, f. 1261/0/9, 1986–1989, P 123/89, bod 9, Vyslanie delegácie Československej socialistickej republiky na inauguráciu prezidenta Argentínskej republiky Carllose Saúla Menema, 27. 6. 1989.

1984 byly do provozu uvedeny tři tepelné a dvě vodní elektrárny, na jejichž výstavbě se Československo podílelo. Dobré jméno měla ČSSR i v oblasti textilních a kovoobráběcích strojů. Intenzivní spolupráce a trend růstu vzájemné výměny pokračoval i v době vlády **Raúla Alfonsína**, který do prezidentského úřadu nastoupil v prosinci 1983.

Závěr

Československo-argentinská spolupráce byla výsledkem pragmatických zájmů Sovětského svazu na straně jedné a argentinské vojenské junty na straně druhé. Diktatura se zpočátku snažila kontakty se socialistickými státy utlumit, po několika měsících ale došlo k opaku. S ohledem na přístup USA a zemí západní Evropy, které se z důvodu represí v Argentině bránily úzké spolupráci, byla junta nucena vztahy s Východním blokem nejen udržovat, ale dokonce rozšířit. K vyvrcholení této pragmatické spolupráce došlo v době afghánské krize, kdy Argentina prodala Sovětskému svazu významné dodávky obilí a zcela tak paralyzovala severoamerické obilné embargo. Socialistické státy s juntou nejen intenzivně obchodovaly, ale rovněž zcela ignorovaly otázku porušování lidských práv.

Postoj USA během argentinsko-britského konfliktu, kdy se Washington přiklonil na stranu Londýna, jasně ukázal jejich zájem na pádu vojenského režimu a vytvoření nové vlády, která by jednala ve shodě s jejich globálními záměry. Pro v politické i ekonomické rovině neúspěšnou juntou byla prohraná válka v Atlantiku definitivní ranou. Země Východního bloku si však svým přístupem během konfliktu získaly sympatie argentinské veřejnosti a jejich pozice v Argentině byla silná i v následujícím období **Alfonsínovy** vlády.

Československo-argentinské styky ve sledovaném období probíhaly zejména v rovině ekonomické. Obchodní výměna mezi oběma státy výrazně vzrostla. Roku 1981 Argentina dokonce zaujala pozici Brazílie a stala se největším československým hospodářským partnerem v Latinské Americe. Drtivou většinu československého exportu tvořilo strojní zařízení. Největší význam měla instalace několika tepelných a vodních elektráren.

Literatura:

ANDREW, Ch. - MITROCHIN, V. 2008. *Operace KGB a studená válka: Mitrochinův archiv*. Praha: Rozmluvy, Leda, 2008, 502 s. ISBN 978-80-85336-44-3.

- BAĎURA, B. 1989. Los Checoslovacos en Argentina durante la primera guerra mundial. In *Ibero-Americana Praegensia*, roč. 23, 1989, ISSN 0536-2520, s. 213 – 237.
- CÉSAR CARACALES, J. 1996. Política exterior del gobierno argentino. in: JALABE, S. R. *La política exterior argentina y sus protagonistas 1880–1995*. Buenos Aires: Nuevohacer, 1996, 391 s. ISBN 9506944466.
- DUBOVICKÝ, I. 1989. La política emigratoria de Bohemia en relación con Argentina, 1848 - 1938, primera parte. In *Ibero-Americana Pragensia*, roč. 23, 1989, ISSN 0536-2520, s. 111 – 128.
- DUBOVICKÝ, I. 1990. La política emigratoria de Bohemia en relación con Argentina, 1848 - 1938, segunda parte. In *Ibero-Americana Pragensia*, roč. 24, 1990, ISSN 0536-2520, s.151 – 185.
- Evocóse en Timote al general Aramburu. In *La Nación*, 29. 5. 1978.
- GILBERT, I. 2007. *El oro de Moscú*. Buenos Aires: Sudamericana, 2007, 558 s. ISBN 9789500734134.
- NOVARO M. - PALERMO V., 2003. *La dictadura militar 1976/1983. Del golpe de estado a la restauración democrática (Historia Argentina 9)*. Buenos Aires, Paidós 2003. ISBN 9501277097.
- NOVOTNÝ J. - ŠOUŠA, J. 1997. El Intercambio Comercial Entre Checoslovaquia y La Argentina y el Brasil en el Periodo de Entreguerras. In: *Ibero-Americana Pragensia*, roč. 31, 1997, ISSN 0536-2520, s. 243 – 257.
- PORYBNÝ, Z. 1982. Proč Malvíny. In: *Rudé právo*, roč. 62, č. 108, 8. 5. 1982, s. 6.
- RAPOPORT, M. 1997. *El laberinto argentino, política internacional en un mundo conflictivo*. Buenos Aires: Eudeba, 1997, 434 s. ISBN 9502306694.
- RAPOPORT, M. - SPIGUEL, C. 2005. *Política exterior argentina, Poder y conflictos internos (1880–2001)*. Buenos Aires, Capital Intelectual, 2005, 95 s. ISBN 9789871181384.
- SURIANO, J. (Dir.) 2005. *Nueva Historia Argentina, Tomo X, Dictadura y democracia (1976-2001)*. Buenos Aires, Sudamericana 2005, 560 s. ISBN 950-07-2637-8.
- SVOBODA, K. 2010. *Válka o Falklandské ostrovy na stránkách Rudého práva*. Praha, FSV UK (bakalářská práce), 2010, 80 s.
- Rudé právo*, roč. 62, č. 108, 28. 6. 1982, s. 6.
- VÁCS, A. C. 1984. *Los socios discretos*. Buenos Aires: Sudamericana, 1984, 173 s. ISBN 9500702487.

ZOUREK, M. 2014. Czechoslovak policy towards Chile in the 1970s and 1980s. In *Canadian Journal of Latin American and Caribbean Studies*, roč. 39, č. 2, 2014, ISSN 0826-3663, s. 211 – 228.

ZOUREK, M. 2014. Ty pěsti hrozí generálům. Pinochetovo Chile jako nástroj komunistické propagandy. *Dějiny a současnost*, roč. 36, č. 3, 2014, ISSN 0418-5129, s. 33 – 36.

Dokumenty:

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK

- I. správa SNB

ARCHIV MINISTERSTVA ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

- Dokumentace teritoriálních odborů
- Porady kolegia 1953–1989
- Teritoriální odbory tajné

NÁRODNÍ ARCHIV

- KSČ-ÚV-02/1, f. 1261/0/7, 1976–1981
- KSČ-ÚV-02/1, f. 1261/0/9, 1986–1989 –
- Ministerstvo zahraničního obchodu (nezpracováno)